

Veteriner Sahada İntrauterin İlaç Uygulamaları

Ömer Demet*

* Dicle Üniversitesi, Veteriner Fakültesi, Farmakoloji Anabilim Dalı, 21280 Diyarbakır/TÜRKİYE

Giriş

Veteriner sahada, intrauterin ilaç uygulamalarına oldukça sık başvurulur.Üreme kanalı hastalıklarında ve tohumlama sırasında çeşitli ilaçlar bu yolla verilirler.Kanalın hastalık derecesine göre; intrauterin uygulamalar, parenteral uygulamalarla desteklenebilir.İntrauterin yolla sağaltımın başarısı genellikle olumludur.

İntrauterin ilaç uygulamaları: ürogenital hastalıkların (endometrit,metrit,vajinit) görüldüğü herhangi bir zamanda yapılabileceği gibi, doğumdan hemen sonra ve tohumlama sırasında da yapılabilir.

Tohumlama sırasında yapılan intrauterin ilaç uygulamaları: Bu tür ilaç uygulamaları tohumlamadan hemen sonra yapılabilir.Veteriner hekim, tohumlama yaptığı hayvanda bir endometrit (subklinik olabilir) olasılığı düşünürse, tohumlamayı takiben 30 dk sonra veya ertesı gün (Bir gün sonra) uterusu ilaç verebilir.

Tohumlama sırasında pnömovagina saptanırsa; tohumlama yapılır ve hemen sonra kalsik operasyonu(1) ile rima vulva daraltılır ve gerekirse intrauterin ilaç uygulaması yapılabilir.

Süni tohumlama (veya doğal tohumlama) ile serviksın son kısmına veya intrauterin bırakılan sperma 15-20 dakika içerisinde kapasitasyon bölgesine (ovum ile buluşma yeri) ulaşır.

Ovumun döllenmesi ile oluşan zigot, 4.gün embiryo şeklinde cornu uteriye yerleşir.Bu nedenle uterusu verilecek antibiyotiğin spermaya,embiryo ve uterus mukozasına zarar verebilecek özellikler taşımaması gereklidir.

Bu amaçla uygulanabilecek antibiyotikler arasında, sefalosporinler ve penisilinler öncelikli olarak düşünülebilir.Bu grup ilaçların intrauterin uygulama için hazırlanmış preparatları mevcuttur. Sefalosporin türevlerinin bazılarının da, intrauterin uygulamaları ile süte geçemedikleri bilinmektedir.

İlaç uygulamaları, ilaç preparatları ile birlikte verilen katater ile yapılabilir; ancak, bunun yerine uterusu daha kolay girilen metal kateter de kullanılabilir.

Bazı veteriner hekimler, tohumlamadan hemen sonra katater ile serviks lumenine bir mik- tar oksitosin çözeltisi bırakma uygulaması yapmaktadırlar.Bu uygulama kimi zaman da yapılmaktadır. Bilindiği gibi oksitosin, spermanın kanal boyunca etkin bir şekilde ilerlemesine katkı sağlamaktadır. Ancak bu uygulamalar yerine klitoral masaj yapılması çoğu zaman

yeterli olmaktadır.

Doğumdan hemen sonra intrauterin ilaç uygulaması: Doğumdan hemen sonra intrauterin ilaç uygulamalarına çoğu zaman gerek duyulmaz..Uterusa ilaç konulmasının, uterus kaslarının kasılma yeteneğinin azaltarak, içeriğin boşaltılmasını geçiktireceği ve böylece lokal savunma- nın zayıflatılmış olacağı ileri sürülmektedir.

Doğumdan hemen sonraki intrauterin ilaç uygulamaları; çoğu kez uterus ve doğum kanalının antiseptikli su ile yıkanmasıyla sınırlı kalmaktadır.

Ürogenital hastalıklarda intrauterin ilaç uygulaması:

Doğumdan sonra plasentanın alıkonulması,metrit , endometrit,vajinit ve pnömovagina gibi

hastalıklarda intrauterin ilaç uygulamaları yapılmalıdır.

Plasentanın alıkonulması olgularında, plaseenta elle kurtarıldıktan sonra cornu uterilere

antibakteriyel ve antiseptik (genellikle povidon iyot bileşikleri çözeltisi) ilaçlar konulur.Bu amaçla,

sulfanamidtrimetoprium ve tetrasiklin-vitamin A karışımları içeren obletlerin uygun dozlarda bir defa uygulanması yeterlidir

Mukozalara da uygulanabilen iyotlu bileşikler, basınçlı tüpler içerisinde kataterle intrauterin verilebilir. İyot bileşikleri bakteri sporlarına da etkilidir.

Endometrit ve metritislerde çeşitli ilaçlar kullanılabilir. Böyle durumlarda servikal açıklık derecesi göz önünde tutularak kataterle verilebilen ilaçları kullanmak zorunluluğu vardır.

Veteriner sahada uygulama kolaylığı ve etkinlik açısından düşünüldüğünde intrauterin olarak rifaksimın içeren tüpler kullanılacak ilaçların başında gelir.Genellikle sağaltım için tek uygulama yeterli olmaktadır.Korpus uteri ve kornu uterilere ilacın yayılma özeliğinin iyi olması ve birkaç gün süreyle etkili yoğunluğunu koruması sağaltım başarısını arttırmaktadır. Ayrıca süte geçmemeleri de önemlidir. Tüp basınçlı bu ilaçlar kateterle uygulanırken uterusun durmunun elle kontrol altında tutulması ve gerektiği kadar ilaç verilmesine dikkat edilmelidir.Özellikle düvelerde, gerekirse tüpün yarısı intrauterin, kalanı da intravajinal verilmek suretiyle olası bir uterus yırtılmasının önüne geçilmiş olur.

İntrauterin uygulanabilecek bir seçenek te gentamisinidir.Gentamisin de intrauterin uygulamalarda etkili bir ilaçtır.Ancak,postpartum metritislerde genellikle anerop bakterilerin de bulunabileceği düşünüldüğünde; diğer antibiyotik seçenekleri (Ampisilin, amoksilin, sefalosporin, oksitetrasiklin) tercih edilmelidir.

Gentamisin uygulaması, intrauterin olarak 3 gün süreyle günde bir defa yapılır. Bunun için, sahada kullanılan mevcut gentamisin enjektabl preparatlarının birinden 200 mg gentamisin (1 ml 'de 50 mg veya 1ml'de 100mg preparatlar mevcuttur) bir enjektöre (50 cc enjektör tercih edilir) çekilerek, üzeri serum fizyolojikle tamamlanarak kataterle intrauterin verilir.

Diğer bir ilaç seçeneği olarak,oksitetrasiklin çözeltileri (uzun etkililer değil) de benzer bir şekilde uygulanabilir.Yine başka bir seçenek olarak iyot bileşikleri çözeltileri metrit sağaltımlarında kullanılabilir.

İyot bileşikleri iki şekilde uygulanabilir: Birincisi,yukarıda da bahsedildiği gibi mukozalara da uygulanabilen irritasyona yol açmayan tüp formülasyonlar; ikincisi de lugol çözeltisi ile hazırlanan sulu karışımlar intrauterin olarak verilebilir.

2cc lugol çözeltisi 250cc steril fizyolojik su ile karıştırılarak intrauterin uygulama yapılabilir. İyot bileşiklerinde genellikle tek uygulama yapılır. Yoğun veya tekrarlanan uygulamaları irritasyona yol açtığından, uetrusta aseptik yangı oluşumuna neden olabilmektedirler.

Vajinit olgularında, hayvan gebe değilse ilaç uygulamasına uterustan başlayarak,serviks ve vajinal ;hayvan gebe ise, sadece vajina,vulva içine ilaç uygulaması yapılır.Yukarıda bah- sedilen ilaçlar, vajinit olgusunda da aynı şekilde uygulanabilir.Ancak, vajinit olgusu sadece vajina ile sınırlı ise veya gebe bir hayvanda sağaltım yapılacaksa; gliserin iode ve meme-içi preparatları bu amaçla kullanılabilir.Bu ilaçların, günde bir kez olmak üzere1-3 gün süreyle uygulanmaları yeterlidir.

Gerek intrauterin,gerekse intravajinal ilaçlarla sağaltım, diğer ilaç ve uygulama yolları ile desteklenebilir.

Kaynaklar

- 1.Alaçam,E (Editör):Evcil hayvanlarda Reprodüksiyon Sun'ı tohumlama Doğum ve İnfertilite s.358 1994. Birinci Baskı, DizgiEvi-KONYA
2. Apaydın, A.M., Kalkan,C., Öcal, H., Deveci, H., Timurkan, H., İneklerde Endometritisin Gentamisin'le Tedavisi Üzerine Çalışma, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Veteriner Fakültesi Dergisi, Cilt 2,Sayı :1-2, 37-42, 1991
3. Farhoodi at all(2000): Factors associated with rectovaginal injuries in Holstein dairy cows in a herd in Tehran .Prev Vet Med.Jul.20;46(2):143-8
4. Öcal, H., Timurkan, H., Apaydın, A.M., Kalkan, C., Deveci, H., Süt İneklerinde İntra Uterin İlaç Uygulamasının Ovaryum Faaliyetleri Ve Uterus Üzerine Etkisi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Veteriner Fakültesi Dergisi, Cilt: 3, 1-2, 91-105, 1992
5. Öztürkler Y, Uçar Ö, Lehimcioğlu NL: İneklerde sun'i tohumlamayı takiben intrauterin ilaç uygulamasının gebelik oranları üzerine etkisi. Kafkas Üniv Vet Fak Derg 7(2), 197-200, (2001)
6. Semacan,A(2000): Evcil Hayvanlarda Dişi Genital Organlarının Yaraları. 1.baskı.Damla ofset,Konya,S 117-1